

Publicaties Wetenschappelijk Bureau voor de Vakbeweging¹

Publicatie nr. 26

Arthur Berkhout. 'Al het vaststaande verdampt': Hoe financialisering de economie overneemt en wat de vakbeweging daaraan kan doen (2023)

De financiële sector drukt een steeds groter stempel op de economie. Het gaat daarbij niet alleen om de rol van banken en institutionele beleggers. Ook veel grote bedrijven zijn actief in de financiële sfeer, omdat financiële transacties vaak meer opleveren dan het produceren van goederen en diensten. In deze studie laat Arthur Berkhout zien dat de financiële sector niet meer als smeerolie voor de economie fungeert, maar steeds meer op de reële economie parasiteert. Groei van de financiële sector – oftewel financialisering – gaat nu juist ten koste van de groei van de reële economie. Werkenden betalen hiervoor de prijs. Hun aandeel in de nationale 'koek' wordt kleiner, terwijl die 'koek' minder sterk groeit. Dat plaatst de vakbeweging voor de vraag hoe zij deze trend kan keren. Arthur Berkhout doet in zijn rapport enkele suggesties hoe de financialisering een halt kan worden toegevoerd.

Publicatie nr. 25

Stella Jonkhout. 'Je bent gewoon een nummertje'. Waardevol werk in de sector logistiek (2023)

Veel werkenden in laaggeschoolde en laagbetaalde banen ervaren een gebrek aan erkenning en waardering. Deze publicatie gaat in op de vraag hoe alle werkenden meer kans op waardevol werk kunnen krijgen. Het onderzoek is gebaseerd op een literatuurstudie en interviews met werkenden in de bezorging en distributiecentra. Het onderzoek laat zien dat werkenden op uiteenlopende manieren waarde ontlenen en toekennen aan hun werk, maar ook tegen welke barrières zij daarbij oplopen. De ervaringen van de werkenden zijn daarmee dus onlosmakelijk verbonden met de context van hun werk. De vakbeweging heeft een belangrijke taak te vervullen op het gebied van waardevol werk.

Publicatie nr. 24

Rein de Sauvage Nolting. Cao-onderhandelingen in crisistijd (2023)

Hoe zijn sociale partners omgegaan met de coronacrisis? Voor deze publicatie zijn er een viertal cao-onderhandelingen in de metaalsector en in het openbaar vervoer ten tijde van de coronacrisis onderzocht. Bij twee van deze onderhandelingen werd een speciale crisis-cao afgesloten, bij de andere twee vond een 'normaal' onderhandelingsproces plaats. Het rapport onderzoekt welke factoren van invloed waren op het verloop van het onderhandelingsproces in crisistijd en welke lessen daaruit te trekken zijn.

Publicatie nr. 23

Paul de Beer & Marije de Goede. Werkgeversmotieven voor flexibele arbeidsrelaties (2021)

In deze publicatie is onderzocht welke motieven werkgevers maken om flexibele arbeidsrelaties aan te gaan. Het onderzoek bestaat uit een theoretische (o.a. managementliteratuur) en statistische analyses van het fenomeen van flexibel werk. Daarnaast bestaat het onderzoek uit enkele interviews met HR-managers. Tot slot heeft de publicatie enkele aanbevelingen. Het onderzoek heeft drie belangrijke implicaties. Allereerst geeft het huidige wettelijke kader ruimte om eigen keuzes te maken. Ten tweede

¹ Alle publicaties zijn te downloaden via: <https://www.deburcht.nl/wetenschappelijk-bureau/publicaties>

wordt de rol van wet- en regelgeving in debatten rondom flexwerk overschat. Tot slot verschillen zowel het gebruik als de motieven voor flexwerk tussen bedrijven sterk.

Publicatie nr. 22

Paul de Beer & Eva Mommers. Hoe goed werkt het poldermodel? (2021)

In deze publicatie is door middel van een kwantitatieve analyse onderzocht hoe goed het 'poldermodel' in vergelijking met andere systemen van collectieve arbeidsverhoudingen werkt om vakbondsdoelen te bewerkstelligen. Geen van de systemen presteert het best op alle doelen van de vakbeweging het beste. Het poldermodel presteert goed in vergelijking met andere systemen op het gebied van (hoge) werkgelegenheid en pensioenen, maar minder goed op het aantal vaste contracten en de loonkloof tussen hoge en lage inkomens is binnen dit systeem groter.

Publicatie nr. 21

Rosa Kösters & Wim Eshuis. De vakbond en de werkvloer, op zoek naar nieuwe relaties (2020)

Deze publicatie bestaat uit 7 hoofdstukken waarin verschillende aspecten van dit vakbondswerk worden belicht. Daarnaast bevat het verhalen uit de praktijk van vakbondsbestuurders en kaderleden over zeven typen vakbondswerk op de werkvloer. De publicatie bepleit een heroverweging van de positie van de vakbond op de werkvloer.

Publicatie nr. 20

Paul de Beer & Peter van der Valk. Effectief vakbondswerk? Een verkennend onderzoek naar factoren die de effectiviteit van vakbondsactiviteiten beïnvloeden (2020)

Deze publicatie doet verslag van een inventariserend onderzoek op basis van de beschikbare wetenschappelijke inzichten en evaluaties van vakbondsactiviteiten. Wat zijn de belangrijkste factoren van effectiviteit? En wat is effectiviteit? Het vele empirisch materiaal dat voor dit onderzoek is geraadpleegd, levert een aantal belangrijke en interessante inzichten op. De publicatie sluit af met aanbevelingen aan vakbonden om in de toekomst meer en systematischer aandacht te besteden aan het monitoren en evalueren van hun activiteiten.

Publicatie nr. 19

Lisa Berntsen. Vakbonden en jongeren, Belgische inspiratie voor de Nederlandse vakbeweging (2019).

Hoe slagen de Belgische vakbonden er telkens weer in om jongeren als lid te werven en te behouden? Deze studie van Lisa Berntsen laat zien dat de verantwoordelijkheid voor de werkloosheidsuitkeringen slechts een van de factoren is die dit verschil tussen Nederland en België verklaren. Zeker zo belangrijk is, dat jongeren in de Belgische vakbeweging een volwaardige en geïnstitutionaliseerde positie hebben, waardoor zij zich, meer dan Nederlandse jongeren, in de vakbeweging lijken te herkennen.

Publicatie nr. 18

Sanne van der Gaag. Als je er wat op te zeggen hebt... Individuele en collectieve arbeidsrelaties van precair werkenden in beeld (2018).

Dit onderzoek doet verslag van een verkennende analyse van precair werk in drie specifieke sectoren, de post, de horeca en de schoonmaak. Onderzoeker Sanne van der Gaag geeft die

analyse op basis van het verhaal van 25 mensen met precair werk in die sectoren. Het onderzoek geeft een beeld van wat voor werk zij doen, hoe zij dat ervaren en welke mogelijkheden zij zien om hun positie te verbeteren.

Publicatie nr. 17: Fabian Dekker: Arbeidsmobiliteit in Nederland, probleem of oplossing? (2018)

Dit onderzoek gaat in op de vraag of arbeidsmobiliteit- het overstappen van de ene naar de andere baan- een geschikt middel is om iedere werkende op de juiste werkplek te laten functioneren. Mede aan de hand van drie casestudies laat de onderzoeker zien dat het sterk afhankelijk is van de specifieke omstandigheden in een sector of arbeidsmobiliteit nodig of wenselijk is. Algemeen beleid om mobiliteit te bevorderen is dan ook niet nodig. Mobiliteit vraagt om maatwerk. De vakbeweging zou daarbij een nuttige rol kunnen spelen door werkenden te ondersteunen en voldoende (inkomens) zekerheid te bieden.

Publicatie nr. 16: Charissa Freese en Ronald Dekker: Samenwerken met robots (2017)

Dit onderzoek gaat na op welke wijze de belangen van de factor arbeid met betrekking tot technologiekeuze worden geborgd of verbeterd. In dat verband gaat het na welke activiteiten organisaties en werknemers ondernemen om zich voor te bereiden op technologische ontwikkelingen. Voorafgaand aan de beantwoording van die vragen geeft de publicatie een overzicht van de invloed van robotisering en automatisering op de arbeid.

Publicatie nr. 15: Sjaak van der Velden: 'Loonstrijd en loonontwikkeling in Nederland' (2016).

Dit rapport belicht de kwestie van de loonontwikkeling van verschillende kanten. Het bespreekt de verschillende theoretische perspectieven op de relatie tussen loon en werkgelegenheid en de ontwikkeling in het denken over en de praktijk van de loonontwikkeling in Nederland sinds de Tweede Wereldoorlog. Ook analyseert het tijdreeksen over lonen en werkgelegenheid sinds 1971 en probeert vast te stellen of loonmatiging inderdaad tot meer banen en werkgelegenheid heeft geleid. In het slothoofdstuk presenteert Sjaak van der Velden een nieuwe loonformule. (121 p. plus bijlagen)

Publicatie 14: Paul de Beer (red.), 'Onzeker werk' (2016).

Na 'Flexibilisering: de balans opgemaakt' (zie publicatie 1) en 'Flexibele arbeid. De rol van werkgevers' (zie publicatie 4) is dit de derde publicatie van het Wetenschappelijk Bureau voor de Vakbeweging over flexibele en onzekere arbeid. De voorliggende publicatie is het resultaat van een verkenning van recente ontwikkelingen rond flexibilisering door een werkgroep van het Netwerk Vakbeweging-Wetenschap. Het bevat verschillende analyses en opvattingen van de werkgroep over flexibel werk en de gewenste vakbondsstrategie. Met bijdragen van Hester Houwing, Ivo Kuijpers, Margriet Kraamwinkel en Pim Paulusma. (50 p. plus factsheet)

Publicatie nr. 13: Wim Eshuis (red), De toekomst van (mede) zeggenschap en corporate governance (2016)

Deze publicatie vormt een weerslag van de gedachtewisseling in de gelijknamige werkgroep van het Netwerk vakbeweging- wetenschap. De publicatie is bedoeld als basis voor het debat binnen en buiten de vakbeweging over de toekomst van medezeggenschap en corporate

governance. De publicatie bestaat uit bijdragen over de geschiedenis van de OR, over de effecten van de OR en over de individuele zeggenschap van werknemers over hun eigen arbeidsomstandigheden. De publicatie eindigt met een beschouwing over ontwikkelingen in de arbeidsverhoudingen die relevant zijn voor het thema (mede) zeggenschap en corporate governance. Met medewerking van o.a. Leni Beukema, Jan Heijink en Sjaak van der Velden. (58 p.). Financiering uit budget de Burcht.

Publicatie nr. 12: Maria Fleischmann. Ontstaan en preventie van Burnout (2015)

Deze publicatie bevat de resultaten van een onderzoek naar de rol van de leidinggevende en de arbeidsorganisatie bij het ontstaan en de preventie van burnout. De resultaten zijn gebaseerd op een diepgaande analyse van schadedossiers van Bureau Beroepsziekten FNV. (94 p.). Financiering uit onderzoeksbudget van de Burcht en subsidie van Ministerie SZW.

Publicatie nr. 11: Peter van der Valk. Cao onder druk? (2015)

Onderzoek naar ontwikkelingen van collectieve arbeidsverhoudingen in relatie tot de cao. Centrale vragen zijn: in hoeverre staat de cao onder druk; welke oorzaken en ontwikkelingen liggen daaraan ten grondslag; wat zijn hiervan de gevolgen? (155 p.). Financiering uit onderzoeksbudget van de Burcht en subsidie van Ministerie SZW.

Publicatie nr. 10: Wim Eshuis & Paul de Beer (red). Vakbondsonderzoek gebundeld (2015)

Verslag van vijf onderzoeken die in 2013 en 2014 door het WB zijn verricht. Het gaat achtereenvolgens om bevolkingskrimp, arbeidsmigratie, compensatie van schade door beroepsziekten en arbeidsongevallen, vermogensverschillen, en vakmanschap en professionaliteit. (70 p.). Financiering uit onderzoeksbudget de Burcht.

Publicatie nr. 9: Wilma Roos. Van gastarbeider tot euroforens: de uitdagingen van arbeidsmigratie voor de vakbeweging (2015)

In deze publicatie ligt de focus op recente arbeidsmigratie uit de MOE-landen. Het onderzoek beantwoordt (aan de hand van een concreet voorbeeld uit een sector) drie vragen: dient de wetgeving met betrekking tot migratie te worden aangescherpt of dient de handhaving verbeterd te worden; in hoeverre beïnvloedt arbeidsmigratie het draagvlak en de financiële duurzaamheid van de vakbeweging; in hoeverre leidt informalisering van arbeidscontractvormen tot toename van arbeidsmigratie? (149 p.). Financiering uit onderzoeksbudget de Burcht.

Publicatie nr. 8: Saskia Boumans. De waarde van werk, vakmanschap, professionaliteit en de vakbeweging (2015)

Deze publicatie doet verslag van de speurtocht van Saskia Boumans naar de betekenis van vakmanschap en professionaliteit en de rol die zij zouden kunnen spelen in een nieuwe vakbondsstrategie. Boumans onderscheidt een beroepsmatig perspectief, waarin zelfbeheer en de mogelijkheid om zichzelf te ontplooiën centraal staan, van een organisatorisch perspectief, waarin vakmanschap en professionaliteit een instrumentele betekenis hebben en uiteindelijk ten dienste staan van de winstgevendheid van het bedrijf. Volgens Saskia Boumans dreigt dit tweede perspectief steeds meer de overhand te krijgen, ook in de wijze waarop de vakbeweging met het thema omgaat. (102 p.). Financiering uit onderzoeksbudget de Burcht.

Publicatie nr. 7: Wim Eshuis. Alternatieven voor schadevergoeding (en preventie) van arbeidsongevallen en beroepsziekten (2015)

Als werknemers extra (financiële) schade oplopen door een arbeidsongeval of beroepsziekte kunnen ze proberen die schade vergoed te krijgen. Recent zijn twee alternatieven voor schadevergoeding in discussie: de wettelijk verplichte directe verzekering en de schadevergoeding via de cao. Dit onderzoek analyseert de voor –en nadelen van beide compensatiesystemen.(116 p.). Financiering uit subsidie van Ministerie SZW en bijdrage FNV.

Publicatie nr. 6: Aldert Boonen. Vermogen maak verschil: de verdeling van vermogen en de gevolgen ervan (2015)

Dit onderzoek vertelt het verhaal van de gehele vermogensverdeling in Nederland over de afgelopen 20 jaar. Het verhaal van de vermogensverdeling omvat meer dan alleen de cijfers. Mensen bouwen om verschillende redenen vermogen op en dat vermogen biedt hen ook weer mogelijkheden. Dit zijn twee aspecten die nog nauwelijks aan bod zijn gekomen in de discussie over de vermogensverdeling. Dit onderzoek gaat hier op in vanuit de centrale vraag “Kunnen burgers de toegenomen risico’s die zij zelf dragen opvangen uit hun vermogen?” (105 p.). Financiering uit onderzoeksbudget de Burcht.

Publicatie nr. 5: Dimphy Smeets. Werken met krimp (2014)

Deze studie gaat in op de arbeidsmarkt in krimpregio’s en de rol van de vakbeweging. De centrale vraag die in deze studie wordt beantwoord luidt: “Op welke manier beïnvloeden demografische ontwikkelingen, in het bijzonder afname van de (beroeps)bevolking en vergrijzing, de werking van de (regionale) arbeidsmarkt? Wat is hieruit af te leiden voor de werking van de toekomstige arbeidsmarkt en op welke wijze zou de vakbeweging hierop kunnen inspelen?” (102 p.). Financiering uit onderzoeksbudget de Burcht.

Publicatie nr. 4: Fabian Dekker en Paul de Beer. Flexibele arbeid, De rol van werkgevers (2014)

Dit onderzoek gaat na wat de (strategische) afwegingen zijn die werkgevers maken bij de inzet van flexibel personeel. Het gaat daarbij niet alleen om het aantal en soort van flexibele contracten, maar ook om het personeelsbeleid ten aanzien van flexibel personeel. De hoofdconclusie van dit onderzoek is dat werkgevers inderdaad een zekere keuzevrijheid hebben ten aanzien van hun flexibiliseringsstrategie en dat die keuze er toe doet, zowel voor het bedrijf als voor de flexwerkers. Het feit dat verschillende werkgevers verschillende keuzes maken, betekent echter ook dat er niet één optimale strategie is, noch vanuit ondernemingsperspectief, noch vanuit het perspectief van de (flexibel) werkenden. (70 p.). Financiering uit onderzoeksbudget van de Burcht en subsidie van Ministerie SZW.

Publicatie nr. 3: Caroline Rietbergen en Paul de Beer (red.). Aan tafel! Een nieuwe rol voor de sociale partners in het arbeidsmarktbeleid (2013)

Deze publicatie beoogt een bijdrage te leveren aan de actuele discussie over de gewenste vormgeving en organisatie van de WW en het arbeidsmarktbeleid. De publicatie besteedt aandacht aan organisatievormen voor het arbeidsmarktbeleid, de rol van sociale partners over de WW en de rol van de sociale partners in het arbeidsmarktbeleid. (85 p.) Financiering uit onderzoeksbudget van de Burcht en subsidie van Ministerie SZW.

Publicatie nr. 2 Bert Ormel, Leni Beukema en Wim Engels (red.). *De vakbeweging vernieuwt*. Amsterdam: De Burcht/Wetenschappelijk Bureau voor de Vakbeweging (2012)

Centraal in deze publicatie staat een artikel van de overleden Utrechtse hoogleraar arbeidsvraagstukken Harry Coenen over de vraag: welke ontwikkelingen doen zich in de samenleving voor en welke gevolgen hebben deze – of zouden zij moeten hebben – voor de strategie en werkwijze van de vakbeweging? De schrijvers van deze publicatie voorzien dit artikel van enkele verduidelijkingen en opmerkingen. Daarnaast laten zij de actuele betekenis van Coenens zien aan de hand van enkele interviews met personen die elk op hun eigen manier met vernieuwing van de vakbeweging bezig zijn. (87 p.). Financiering uit onderzoeksbudget de Burcht.

Publicatie nr. 1 Ronald Dekker, Martin Olsthoorn, onder redactie van Paul de Beer. *Flexibilisering: de balans opgemaakt* (2011)

In deze publicatie wordt de beschikbare wetenschappelijke kennis op het gebied van flexibel werk in kaart gebracht. Daarmee werd beoogd te laten zien welke uitspraken over flexibilisering op wetenschappelijk onderzoek zijn gebaseerd en welke nog voornamelijk speculatief zijn. Financiering uit onderzoeksbudget de Burcht.